

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

«Жер-жерли власть органланы адамланы жарсыуларын, излемлерин да кырал кыуллукчулазга билдирир онглары уллуду»

«КъМР-ни муниципал кырауларыны совети» Ассоциацияны (АСМО) жыйылыуунда былтыр тамамланган ишлени эсеплери чыгарылгандыла эмда быйылга борчла салынгандыла.

Аны ишине КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, Парламентни таматасы **Татьяна Егорова**, премьер-министр **Мусукланы Алий**, федерал инспектор **Тимур Макоев**, министрле, Жамауат палатаны бла Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченныйни келечилери, районланы бла эллени таматалары кыатышхандыла. Аны АСМО-ну правленини башчысы **Максим Панагов** бла аны толтуруучу директору **Николай Маслов** бардыргандыла.

Кенгешге кыатышханланы алгышлап, Казбек Коков селешгенди. Ол тубешиу артыкда магъаналы болганын чертгенди. «Бирге жыйылып, элерибизни айнытыуу баш сорууларын сюзерге онгубуз барды. Ол а шендюю заманда, Украинада миллетчилеге кыажу энчи операция бардырылган, аны бла байламлы тыш кыралла Россейге кыажу санкцияла кийирген

кезиуде артыкда керекди», - дегенди ол.

Казбек Валерьевич, операцияны сылтауларыны юслеринден айта: «Кызауатны биз башламагъанбыз. Украинада оноуну аманлыкчы кыауум алып, 8 жылны ичинде Донбассны халкын кыйнап тургандыла. Россейни башчысы славян халклары араларында кыажулукуну, кыа-

рындаш миллетни кырыуу тыяр ючюн башлагъанды энчи операцияны. Биз Украинаны халкына кыажу туюлюбюз, власта келген нацистле бла кюреш бардырабыз», - дегенди ол.

Казбек Коков властыны бла халкыны араларында бирлики магъанасы уллу болганын чертгенди. Ол республиканы халкы не кыйын кезиуде

да биригулюкню юлгюсюн кергюзтгенин айтып, бу жол да алай этерге чакырганды.

Украинада энчи операцияга республиканы уланлары да кыатышдыла, аланы араларында жаралыла, жанларын бергенле да бардыла. Аланы ююрлерине билеклик этерге борчлубуз, дегенди.

Сез Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгын белгилеуню юсюнден да барганды. Казбек Коков кыарындашлыкны, шухлукну ниетлерине кертичилей кыалыргыа кереклисин белгилегенди эмда республиканы алгынны таматаларына КъМР-ни айнытыууга салган кыйынлары ючюн ыразылыгын айтханды.

- Къабарты-Малкъарга автономия жаланда Россейге кыошулганында берилгенди. Экономикада, социал сферада, халкларыбызны культураларын, терелерин сакълауда кыаллай уллу онгла ачылганын ангыларгыа керекди. Республиканы 100-жыллык байрамы уа бирликни бютюнда кючлерге себеплик этерикди, дегенди КъМР-ни Башчысы.

Ахыры 2-чи бетдеди.

О.З.Богатырёва
«Къабарты-Малкъар
Республиканы сыйлы
юристи» деген ат
атауню юсюнден
Къабарты-Мал-
къар Республика-
ны Башчысыны
УКАЗЫ

Законлукну кючлендириуде эмда инсанланы праволарын бла законлу сейирлерин жалчытыуда жетишимле болдурганы, сюд системаны айнытыууга кыйын салганы эмда кеп жылланы бет жарыкылы ишлегени ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы Баш Сюдюню председатели **БОГАТЫРЁВ Олег Забидовичге** «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы юристи» деген ат атаргыа.

**Къабарты-Малкъар
Республиканы
Башчысы К.КОКОВ**

Нальчик шахар,
2022 жылны 6 апрели,
№35-УГ

ЖОРАЛАУ

«Хорлам» ретропоезд Нальчикге келликди

Уллу Ата журт урушда Хорламны 77-жыллыгыны аллында Шимал-Кавказ темир жолда «Хорлам» деген энчи ретропоезд жорюрча этиликди. Ол тылпыу бла ишлейди, кеси да уруш замандача составдан кыуралыпды.

«Нальчик» темир жол станцияга поезд быйлыны 23 апрелинде келликди. Ол кюн Нальчик шахарны темир жол вокзалында ветеранлагыа, шахарда жашаганлагыа бла аны кыонакларына байрам концерт кыурал-

лыкды. Аны кезиуде темир жолчуланы чыгармачы коллективлери бла Ростовну темир жолланы кырал университе-

тини студентлери жырда, тепсеуде да усталыкларын кергюзтюрюкдюле.

Бизни корр.

Жазыпыу - 2022

Магъаналы жумушха тийишлисича кыайгырайык

«Заман» миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкыны маданиятыны, тарыхыны, бюгюнню жашаууну, айтхылык адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланган материалланы сиз бир башха изданида табаллык туюлюсюз.

Эсигизге салайык, 2022 жылны экинчи жарымына газетге жазылу Россейни почта белюмлеринде бардырылады. Аны багысы **741 сом бла 6 капекди**.

Онлайн амалны хайырлана, изданиабызга жазылабыз дегенле бу адресни <https://podpiska.pochta.ru/press/> ачып, ол магъаналы жумушну алай этерге боллукдула.

Алайды да, жазылыгыз, билеклик этигиз кесигизни газетигизге!
Мындан ары да ол сизни керти шухугуз, огурлу сез негеригиз болур деп ышанабыз!

Бизни индексбиз — П 5893

Эсде тутуу

Таулуну жашауун
толу кергюзтген суратчы

9 бет

9 апрель — Кенигсберг шахарны алыуну кюню

Совет солдатланы жигитликлерини,
аскер башчыларыбызны усталыкларыны юлгюсю

Терт кюн барган кыанлы кызауатдан сора
Ючюнчю рейхни бек кючлю кыаласы Кенигсберг
совет аскерчилеге бойсунганды.

10 бет

ЖОЛОУЧУЛУКЪ

«Баш борчубуз — оюла тургъан юйлени азайтыду»

Бу күнлде "Жер-жерлени айнытыу фонду" жамаат компанияны попечительлерини советини башчысы **Сергей Степашин** эм компанияны башчысы **Константин Цицин** Къабарты-Малкъарга ишчи жумуш бла келген эдиле. Ала КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** бла бирге Майский шахарда оюлурга къоркъуулу юйледен кёчюрюлгенлеге жангы фатарладан ачычланы бергендиле.

Бу къууанчлы ишден сора Сергей Вадимович бла Казбек Валерьевич журналистлени сорууларына жууаплагъан эдиле.

Сергей Степашин, биринчиден, республикада кеп кере болгъанын, КъМР-ни биринчи президенти Валерий Коков бла шүхлукъ юрюттенин айтханды. «Жер-жерлени айнытыу фонду» жамаат компанияга жангы жууаплылыкъла берилгенлерини юслеринден да билдиргенди. Ол санда кеп къатлы юйно къурулушуна юлюшюн къошуп, алай мекам битдирилмей, фа-

тарсыз, ахчасыз да къалгъанланы эркинликлерин къоруулау жумушла къошулгъандыла. Ол республикада бу жаны бла кемчиликле болмагъанларын иги шартха санагъанды.

Андан сора да, жашау журт-коммунал мюлкню жангыртуу жумушланы да тамамларкъды компания. «Законлагъа тюзетиуле хазырлана турадыла. Алагъа кере уа фондха кеп къатлы юйлени тынгылы жангыртуу къалай бардырылгъанын тинтиуу бла бирге бу ишге контрольну тамамларгъа эркинлик да берилгенди. Бу жаны бла къыралда кемчиликле кепдюле. Алай баш борчубуз а адамланы осал, оюла тургъан юйледен кёчюрюю. Бизге келир төрт жылны ичинде къыралда миллион адамны жашау болумларын игилендирирге керекди. Россейни башчысы Владимир Путин программаны тохтатмай, жашауда андан ары бардырырга буйрукъ бергенди, анга ахча да бөлюнюрюкю. Ол санда Къабарты-Малкъарда оюлурга

къоркъуулу юйледен 1,8 минг адамны кёчюрюрге керекди энтта. Шендю уа жангы программа хазырлана турады, аны толтураллыгыбызгъа ахырда ишексиме», - дегенди ол.

Сергей Степашин Къабарты-Малкъарда къурулуш иги айныгъанын, республиканы оюучулары бу жумушлагъа энчи эс бургъанларын да чертгенди. Ол ахчаны аяп турмай, аны регионлада къурулушлагъа къоратыуу тюзлюгюн да чертгенди.

Казбек Коковдан а шахарланы бла эллени суу бла жалчытыуу юсюнден соргъандыла. Ол «Миллет къолайлыкъны фондундан» ахча бөлюннгенин эсге алып, аны жер-жерлени суу бла жалчытыуу жумушлагъа къоратырга оюу этилгенин билдиргенди. «Бизге 260 миллион сом бөлюннгенди. Къаллай объектле ишлетилликлерин айтхан алыкъа эрттеди, шендю заявка хазырланадыла», - дегенди ол.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

«Жер-жерли власть органланы адамланы жарсыуларын, излемлерин да къырал къуллукъчулагъа билдирер онглары уллууду»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Санкцияланы юслеринден айта, Казбек Коков жуукъ кезиуде барыбызгъа да бютюн къадалып ишлерге тюзериин чертгенди. Ол Россейни Президентни къырал кесине алгъан битеу социал борчланы толтурургъа буюргъанын да эсертгенди. Аны ючюн а халкъны къолайлыкъын ёсдюрюге, промышленностьха, эл мюлкге, туризмге, илмугъа, сатыу-алыуу, экономиканы башха бөлумлерине къырал себеплик этеригин чертгенди. «Бу мадарлагъа энтта тыш къыраллада чыгъарылгъан продукцияны кесибизни товарла бла алышыуу программасын да къошсакъ, терк айныуу жолуна чыгъаргъа къолубуздан келликди. Биз салынган борчланы толтурлугъубузгъа ишексиме», - деп белгилегенди ол.

Сёз адамланы иш бла жалчытыуу юсюнден да баргъанды. Казбек Коков инсанланы кеслерин бизнес бла юреширге келлендирирге кереклисине эс бургъанды. Аны ючюн а жууаплы органланы бизнесде керексиз тыйгъычланы кетерирге чакъыргъанды.

Миллет проектлени жашауда бардырыуу юсюнден айта, ол республика 11 федерал проектни 45 программасына къатышханын билдиргенди. Быйыл а алада белгиленген жумушланы толтуруугъа 11,5 миллиард сом бөлунеди. Программалагъа кирген социал магъаналы объектлени ишлетиуде жер-жерли власть органланы жууаплылыкъларын белгилегенди республиканы Башчысы. Ол эллени, районланы таматарын къурулушла болжалла бузулмай бардырылларына, ахчаны аяула къоратырга чакъыргъанды.

- Бир миллет программаны иши да тохтатылыкъ туюндо. Ол къыралыбызны башчысыны буйругъу. Хар социал объекте уа жангы ишчи жерле къуралып, адамларыбыз иш бла жалчытылынырыкъдыла, - дегенди ол.

Сёзюню ахырында Казбек Коков жеринде власть органланы адамланы жарсыуларын, излемлерин билдирге, аланы власть органлагъа белгиле этерге чакъыргъанды. Ол

республиканы айныуу мурдору халкъны бирлигинде болгъанын энтта бир кере чертгенди. Бу къыйын кезиуде уа КъМР-ни халкъны 90 проценти Россейни таматасы Владимир Путинге ышанганын эсертгенди. «Аны статистика тинтиуле кёргозгендиле», - дегенди.

Ызы бла Ассоциация ишин башлагъанды. Максим Панагов докладын муниципал власть органлагъа айырыулары эсеплеринден башлагъанды. Аны айтханына кере, битеу да бирге 1504 депутат сайланганды, къол кётюрюуден сора 32 элде жангы таматала айырылгъандыла.

Докладчы муниципал власть органла пандемияны кезиуде къалай ишлегенлерини юсюнден да айтханды. Ол билдиргенича, былтыр 8 миллет проектни жумушларын жашауда бардырыуугъа 1,7 миллиард сом бөлунгенди. Бу ахчагъа элде маданият юйле, шолла, сабий садла, спорт комплексе ишлетилгендиле, жолла жангыртылгъандыла. Сёз ючюн, «Къоркъуусуз эм тынгылы жолла» проектни чеклеринде жолланы 116 километри жангыртылгъанды, ол санда къуру Нальчикде 29 орам.

Оюлурга къоркъуулу, осал юйледен адамланы кёчюрюу программаны уа республика болжалдан алгъа тамамлагъанды. Аны чеклеринде 291 журт ишлетилгенди.

Максим Азаматгериевич Донецк эм Луганск халкъ республикалада миллетчилени къолларында ачыгъанлагъа болушлукъ жыйгъан пунктла ишлегенлерин да билдиргенди. Сёз «РФ-де битеулю власть

органланы системасында жер-жерли самоуправленианы ишин къурауну битеулю принциплерини юсюнден» закону хазырлауугъа къатышыуу, аны республиканы жашаууна келишмеген жорукъларын жангыдан тинтиуу юсюнден да баргъанды.

Жыйылууда Бахсан шахарны администрациясыны башчысы **Хачим Мамхегов**, Май районну администрациясыны таматасы **Татьяна Саенко**, Элбрус элли башчысы **Согаланы Магомет**, Кишпек элли бла Чегем шахарны оюучулары **Артур Эльбердов** бла **Алим Губожко** да сёлешгендиле. Ала экономикалары, адамланы жашау журтла бла жалчытыуу, аланы социал излемлерин тамамлау не халда болгъанларыны юслеринден айтхандыла.

Согаланы Магомет а Элбрус элли къолайлыкъы туризм бла байламлы болгъанын, былтыр ары солургъа 720 мингден аслам адам келгенин, алай аланы санын ёсдюрюрге онгла болгъанларыны юслеринден айтханды. Ол билдиргенича, жуукъ заманда курортда энтта 6 канат жол, къонакъ юйле, туризм бла байламлы башха инфраструктура ишлетилликдиле. Ол жаны бла программаны 2025 жылгъа дери толтурургъа белгиленди.

Кенгешде ревизия комиссияны докладына да тынгылагъандыла. Черек районну таматасы **Къулбайланы Алан** КъМР-де АСМО-ну правленини башчысыны орунбасарына сайланганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Документле

Къабарты-Малкъар Республикада киберкъоркъуу-узулукъну жалчытыуу жаны бла оператив штабны юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГУ

Къабарты-Малкъар Республикада информация къоркъуузулукъну жалчытыуу мурат бла:

1. Къабарты-Малкъар Республикада киберкъоркъуузулукъну жалчытыуу жаны бла оператив штабны къуаргъа.
2. Къабарты-Малкъар Республикада киберкъоркъуузулукъну жалчытыуу жаны бла оператив штабны кёргозюлген къауумун къабыл кёрюрге.
3. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну башчысыны

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К.КОКОВ

Нальчик шахар, 2022 жылда 25 мартда, №26-РГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы
2022 жылда 25 мартда чыгъаргъан 26-РГ номерли
буйругъу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Республикада киберкъоркъуузулукъну жалчытыуу жаны бла оператив штабны КЪАУУМУ

Говоров С.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары (оператив штабны башчысы)

Ашхотов И.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнытыуу министри (оператив штабны башчысыны орунбасары)

Залийханланы К.Х.-О. - Къабарты-Малкъар Республиканы Экономика эм жамаат къоркъуузулукъ советини секретарыны орунбасары (оператив штабны башчысыны орунбасары)

Ацканов Р.Р. - Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эм социал къоруулау министрине орунбасары

Бозиев А.Р. - Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнытыуу министри орунбасары.

Къалабекланы А.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министри орунбасары.

Кармов М.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы саулыкъ сакълау министри орунбасары.

Лихов М.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны эм Правительствосуну ишлери жаны бла Управ-

биринчи орунбасары С.А.Говорову Къабарты-Малкъар Республикада киберкъоркъуузулукъну жалчытыууга жууаплы этерге.

4. Къабарты-Малкъар Республиканы Цифралы айнытыуу министривосуну Къабарты-Малкъар Республикада киберкъоркъуузулукъну жалчытыуу жаны бла жумушланы жашауда бардыргъан жууаплы къырал толтуруучу власть органнга санаргъа.

ленияны информация технологияла департаментини информацияны техника амал бла къоруулау бөлуюню таматасы, Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысында информацияны къоруулау жаны бла ведомстволар аралы комиссияны ишчи къауумуну таматасы

Махийланы Э.Т. - Къабарты-Малкъар Республикада жарашдырыуучу судьяланы ишлерин жалчытыуу службаны ырыскы-техника бла жалчытыуу бөлуюню таматасы.

Мокъаланы А.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы жарыкъландырыуу, илму эм жаш тёлуюню ишлери жаны бла министри орунбасары

Синицкий А.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны бла Правительствосуну ишлери жаны управлющисини орунбасары

Улбашланы И.Х. - Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт эм жол мюлк министри орунбасары.

Чочайланы М.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы Экономиканы айнытыуу министривосуну электрон жумушланы эм башчылыкъ системаланы департаментини таматасы.

«Россей Федерацияны субъектлеринде публичный властьны къурауну битеулю принциплерини юсюнден» Федерал закон кючюне киргени бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиуле кийириуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы законуну проектини юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди:**

1. «Россей Федерацияны субъектлеринде публичный властьны къурауну битеулю принциплерини юсюнден» Федерал закон кючюне киргени бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясына тюзетиуле кийириуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы законуну проектини экинчи окулууда къабыл кёрюрге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели

Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2022 ж., 24 мартда, 478-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини эм Сахалин областны Думасыны парламентле аралы бирге ишлеулерини юсюнден келишимни къабыл кёрюуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди:**

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини эм Сахалин областны Думасыны парламентле аралы бирге ишлеулерини юсюнден келишимни къабыл кёрюрге эм Къабарты-Малкъар Республиканы

Парламентини башчысына анга къол салырга эркинлик берирге.

2. Бу Бегимни Сахалин областны Думасына, Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну шагырейленирге берирге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели

Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2022 ж., 24 мартда, 483-П-П

ЖЫЙЫЛУУ

Экономикага себеплик этиуню амаллары сюзюлгендиле

КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий** эм КъМР-ни экономика айнытыу министри **Рахайланы Борис** видеоконференция халда РФ-ни Къырал советини экономика соруула эм жангы коронавирус жукъгъан аурууну жайылыуна къажай ишчи къауумну жыйылыуна къошулгандыла. Аны ишчи къауумну таматасы **Сергей Собянин** эм РФ-ни Правительствосуну биринчи вице-премьери **Андрей Белоусов** бардыргандыла. Аны юсюнден КъМР-ни Экономиканы айнытыу министерствосундан билдиргендиле.

Анда тышындан санкцияла басынчакълыкъ этген болумлада экономикага билеклик этиу, магъаналы предприятиялага льготалы кредитле, салукъ сакълау системаны дарманла эм медицина керекле бла жалчытыу соруула сюзюлгендиле. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу, экономика эм социал болумлага, жаръсуулу соруулага эм аланы тамамлау оюмлага эс бурганлай турурча, гитче эм орта бизнесни предприятиялары бла байламлыкъла тутадыла.

Промышленный бөлүмде иш бардыргъан магъаналы предприятиялары федерал тизмесине АО «Терекалмаз» къошулганды. НКО «КъМР-ни гарантиялы фонду» регион гарантиялы организация быйылны аллындан бери МСП-ны субъектлерине битеу да бирге 57,8 мил-

лион сомга 7 поручительство бергенди, Гарантиялы фонду поручительлиги бла кредит келишимлени өлчөмү 150,5 миллион сом болганды.

Быйылны аллындан бери «Къабарты-Малкъар Республиканы МСП субъектлерини микрокредитованиясыны фонду» битеу да бирге 20,13 миллион сомга 34 займ бергенди. Республиканы кредит-финанс организациялары «Корпорация МСП» АО-ну программаларына кере 14,6 миллион сомга 11 заявканы къабыл керегендиле, РФ-ни Минсельхозуну программаларына кере битеу да бирге 307,77 миллион сомга 9 заявка къабыл керегендиле, «Оборотное кредитование» программага кере Россей ЦБ 10000 миллион сомга 1 заявканы къабыл керегенди.

МСП Банкны регионда менеджерини къарауунда «Корпорация МСП» АО-ну программаларыны чеклеринде оборотный ырысхыны толтурурча льготалы кредитлеге МСП-ны субъектлеринден битеу да бирге 119,5 миллион сомга 11 заявка барды.

КъМР-ни Минпромэнерго торгу республиканы товар къыстырыкларына къараганлай турады, Къабарты-Малкъарда жашагъанлары сурамларын толтурур ючюн товар къыстырыкыла жетиширча салынадыла (ассортиментге кере: розница сатыу-алыуда 2-ден 80 кюннге дери, оптовийде 5-ден 38 кюннге дери).

Регионланы губернаторларына бла башчыларына тийишли буйрукъла бла эсертиуле этилгендиле.

АКЦИЯ

Саулукъга – он минг атлам

7 апрельде, Саулукъну битеудуния кюнүндө, КъМР-ни саулукъ сакълау министри, ведомствону ишчилери эмда Нальчик шахарны медицина учреждениларында урунган 200-ден аслам медик «Жашаугъа 10 000 атлам» деген акци-

Марафонну аллында республиканы саулукъ сакълау министри Рустам Калибатов бла Сюд-медицина экспертизаны бюросуну таматасы Мечукаланы Алийхан баргандыла. Акцияга къатышханла Атажукъ улуну терек бахчасындан

къатышханды. «Миллетни саулукъну лигасы» регион жамауат организацияны башчысы Зарета Камбачокова айтханга кере, Саулукъ сакълау битеудуния организациясы бир кюннге бек аздан беш минг атлам этмеген адам арталлыда къымылдамагъанга саналады деп, алай тохташдырганды. «Тири жашау бардыргъанга жалаңда бир кюннге он минг атлам этгенни санарга боллукъду. Алай хар адамны кесини энчи рекорду болганын да унутмазга керекди. Атамланы не къадар кеп этерге итинирге керек туюлду, халигизге кере жүрюгюз, ол сизге ауур угъай, женгил эм хычыуун кереюрге керекди», - деп къошханды ол.

Акцияны «Миллетни саулукъну лигасы» регион жамауат организация, КъМКЪУ-ну медицина факультети, КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу, Нальчик шахарны администрациясы эмда «Капитал МС» ООО-ну бөлүмю къурагандыла.

Эсертиу: «Жашаугъа 10 000 атлам» деген акция РФ-ни битеу субъектлеринде бардырылады, аны мураты – къыралны битеу эллеринде бла шахарларында саулукълу жолла къурау жаны бла къымылдаугъа себеплик этиудю.

Бизни корр.

яга къатышхандыла. Алага дагыда КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова, депутатла, жамауат организациялары бла партиялары келечилери, студентле, волонтерла, шахарда жашагъанла бла аны къонаклары да къошулгандыла.

башлап Курорт залга дери 8 километрни өтгендиле, арха да алай бир жолну къыдыргандыла. Жаюу баргъанлагъа суула юлөшгендиле, къан басымларын да ёнчелеп керегендиле. Ахырында уа хар бирине сертификат берилгенди.

Акцияга битеу да 500-ден аслам адам

ТРАНСПОРТ

Нальчикден Москвага дагыда бир рейс

"Якутия" авиакомпания «Внуково - Нальчик - Внуково» маршрут бла къошакъ рейс ачады. Аны юсюнден КъМР-ни халкъла аралы аэропортуну пресс-службасындан билдиредиле.

Boeing 737-700 эм Boeing 737-800 хауа кемеле апрельни 10-чу, 12-чи, 15-чи, 17-чи, 20-чы, 27-чи, 29-чу эм 30-чу кюнлеринде учарыкъдыла.

- Арт заманда сагъынылган маршрут бла учарга сюйгенлени санына иги кесек къошулганы себепли, авиакомпания рейслени юч кереге кёбейтирге келишгенди, - деп къошхандыла аэропортну келечилери.

КЪАРМАШЫЛУКЪ

Чегемде — жылы узуну хайырланылыкъ теплица

Бу кюнледе Чегем районда жангы теплица комплексни къурулушу къыстау барады. Инвестициялы проектни багъасы 18 миллиард сомдан атлайды. Ол толу кючю бла ишлеп башласа, жылга элли минг тоннадан аслам тирлик берликди. Андан сора да, эки мингден аслам адам урунурга онг табарыкъдыла. Жер-жерли бюджетге да иги кесек налог төленирикди. Аны юсюнден бизге муниципалитетни пресс-службасындан билдиргендиле.

План бла белгиленгенди, биринчи кезиуде жылны узуну ишлеген теплицала 60 гектарда салынырыкъдыла. Дагыда юч гектарда административ мекам бла складла орналлыкъдыла.

Бююнлюкде объектни мурдорун хазырлап бошай турадыла. Ызы бла къурулушчула комплексни салып тебирерикдиле. Ол санда ишле графикден кеч къалмай барсала, биринчи ёсюм-

люкленни быйылны ахырына орнатыр мурат барды.

Комплексни белгили «Экокультура» компания ишлейди. Аны кеп регионлада теплицалары бардыла. Эм уллусу 155 гектардан артыкъды, кеси да къоншу Ставрополь крайдады. Холдингни баш жорукъларындан бирлери - экология жаны бла таза продукция ёсдюрюудю эм битимлени аурууладан бла къурткъумурсхаладан жалаңда биология амалла бла къоруулауду.

Теплицалада асламысында томатла бла наныкъла ёсдюрююлдюле. Специалистле айтханга кере, иш файдалы болур ючюн хар не да тамам барды. Аны бла бирге келир заманда инвестор производствону ёсдюре барырга таукелди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Эл мюлк

Сабанлада иш тириди

Кюн ачылып, хауа да жылыннганы бла республиканы районларында урлукъ себиу иш жангыдан башланнганды. Аны юсюнден КъМР-ни Эл мюлк министри Хасан Сижажев айтханды. «Бу кюнлеге аграрчыла беш минг гектарда урлукъ сепгендиле. Саулай айтханда, иш 223 минг гектарда этилирге керекди. Дагыда кюзлюклеге семиртгичле жайыу барады. Ол 42 минг гектарда тамам этилгенди, кеси да план бла белгиленген кёрюмдюню 82 процентиди, - дегенди ол.

Министр белгилегенича, къыралда экономиканы халы осалыракъ болганына да къарамай, урлукъ себиу тап барады: «Шёндюгю болумга эс бурсагъыз, минерал семиртгичлени ташыу тохтаусуз болганын кёрлюксюз. Аграрчыла урлукъла, отлукъ бла да жалчытыныпдыла. Бу ишлени да заманындан кеч къалмай тамамларга таукелбиз».

Эл мюлк министерствону жамауат советини башчысы Максим Панагов министерствону ишине бийик багъа бергенди. Аш-азыкъ жаны бла къоркъуусулукъну эм адамланы продукция бла жалчытыугъа муниципалитетле, эл мюлк товарла чыгъарыучула да тири къатышханларын чертгенди.

Нартюх урлукъ жетишеди

Былыр бизни республикада нартюхню гибридерини урлукъларындан онеки минг тонна чыгъарылганды. Регионну эл мюлк министри Хасан Сижажев айтханга кере, ол производствого битеу да 4,5 минг гектар бёлюнюпдю.

-Къабарты-Малкъарда бююнлюкде урлукъчулукъ бла юрешкен тогъуз предприятие барды. Нартюх урлукъну юсюнден айтханда, республиканы аграрчыларына андан 3,5 минг тонна керек болуучуду. Тыш регионлага жыл сайын 8,5 минг тоннасы жибериледи. Продукция бары да миллет стандартлага келишеди, сертификатлары да барды, - деп чертгенди министр.

Россейни регионларындан сора да, нартюх урлукъну предприятияла Азербайджанга, Арменияга, Беларусияга, Къазахстанга, Молдавияга, Киргизияга эм башха къыраллага сатадыла. Озгъан жыл аланы барына да 800 тонна продукция жиберилгенди.

Ахшы кёрюмдюле эсленедиле

Къабарты-Малкъарны эл мюлкюню магъаналы бёлүмлеринден бирлерине мирзеучюлюк, тахта кётелге эм наныкъ ёсдюрюу саналадыла. Жыл сайын аланы къайсы бири да иги кесек файда келтиредиле.

Шимал Кавказстатдан билдиргенлерича, былтыр мюлкленни барысында да 1286,4 минг тонна мирзеу орулганды. Ол бурунгу жыл бла тенгешдиргенде 107,8 процентге кепдю. Ол санда чеплеуден – 32,5, картофдан – 140,2, тахта кётелден – 314, 8, эм жемишледен бла наныкъладан 535,5 минг тонна жыйылганды. Сагъынылган битимле бла байламлы 109,2, 77,6, 98,8 эм 3,5 процентге ёсюм эсленеди.

Элчи фермер мюлкледен да 637,4 минг тонна мирзеу жыйылганды: нартюхден 524, 1 минг тонна эм чеплеуден да 16,4 минг тонна чакълы. Мирзеуден бла чеплеуден алынган тирликни 50 проценти гитче мюлклегендиди.

Энчи иелилени юсюнден айтханда да, алада картофдан - 123,8, тахта кётелден - 141,7 эм жемишледен бла наныкъладан 251,7 минг тонна жыйылганды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат бла МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман хазырлагъандыла.

КЪМР-НИ 100-ЖЫЛЛЫГЫНА

Ол музыканы учундургъан кючюне табыннганды

Борис Хатуевич Зарагиде туууп, музыкалы школну Нальчикде тауусханды. Николай Лобач-Жученкону классында виолончельде согъаргъа юйренгенди. Биринчи кере сахнада ала къарындашы Юрий бла, ол а жия къобузчуа чыкъганды, Трувор Шейблер жарашдыргъан халкъ макъамланы сокъгандыла. Ызы бла ол билимин Орджоникидзеде, арта уа Саратовда консерваторияда ёсдюргенди.

Нальчикге къайтханындан сора, Темирканов оркестрге тохташды, аны бла бирге композиция эм дирижированиа бла тири кюрешеди. Дирижёрлукъ жаны бла кёп затны гитче къарындашы Юрийден да сорууп билгенди. Жетмишинчи жылланы орталарында Ленинградда Операны бла балетни гитче театрында стажировканы ётгенди. Анда къалыргъа онгу бола тургъанлай, туугъан жерине къайтып, симфония оркестрини дирижёр болганды.

Борис Хатуевични сыйы-намысыны, фахмусуну уллулукълары кючюн болур эди, аны кёп башха шахарланы симфония къауумларына дирижёрлукъ этерге чакъырып тургъандыла. Аны бай репертуарында Бетховенни, Вердини, Шостаковични, Прокофьевни симфониялары болгандыла. Ол халкъ макъамлагъа уллу эс бургъаны себепли, Къабарты-Малкъарда атлары айтылгъан композиторларыны чыгъармаларын да сахнада оркестрге аламант сокъдургъанды.

Темирканов Москвада П.И. Чайковский атлы консерваторияда, Союзланы Юйюнде Колонный залда, «Россия» Концерт залда дирижёр пултланы артында сюелгенди, къыралны башха уллу сахналарында чыкъганында да жамауат анга, ёрге сюелип, къызыу къарс ургъанды. Бизни Музыка театрда ол Вердини «Травиата» операсын, Калиманны «Сильва», Штраусну «Летучая мышь» оперетталарын, Б. Асафьевни «Бахчисарайский балетин» эм кёп башха аламант чыгъармаланы кесини энчи хаты бла салганды.

Сексенинчи жылланы ахырында Борис Хатуевич Къабарты-Малкъар Республиканы маданият министрени къуллугунда болганды, ол анда 1991 жылгъа дери ишин билген бийик даражалы устача уруннганы сёзсюзю. Кезиу республикагъа къыйыныракъ заман эди,

Музыканы, поэзияны, живописьни дуняларыны энциклери бла даулашырыкъ болмас. Алары жолларында баргъан инсанланы къудурет айырып, энчи эн салады. Барысына да угъай, эм хунерлилерине, эм фахмулуларына. Аллай эн салыннгандан бири композитор, КЪМР-ни Къырал филармониясыны симфония оркестрини художестволу башчысы, баш дирижёр, республиканы Композиторларыны союзуну алгыннгы председатели Борис Темирканов болганды.

Аны 2018 жылда жашаудан кетгени барыбызны да бек жарсытханды. Кёп башхалача, кесими насыпльгъа санайма маэстро бла бир ёмюрде жашаргъа, танышыргъа тышгенине, макъамларына тынгыларгъа, ушакълашыргъа амалым болганына. Быйыл аны кесине да 85 жыл толлукъ эди. Республиканы байрамыны аллында аны маданиятыбызда къыйыныны магъаналыгын сагъыныну тийишли керебиз.

ол жылланы юсюнден Борис Хатуевич айтыргъа артыкъ сыймегенди. Алай бу къуллукъда болганы къадар ол кёп ахшы жумуш, аслам огурулу, маданиятны кючю бла халкъланы биригиулуклерине, бирликлерине себеплик этген жумушланы тамамлаганды.

Темиркановну чыгъармачылыкъ энчилигине къайта, айтыргъа тийишлиди, ол, оркестрини аллында сюелсе, музыкантланы, саулай къараучуланы, залны да бир сейир нюрге белеп къойгъан кючюню юсюнден. Мени акъылыма кёре, ол жарыкълыкны адамгъа жаланда классика макъам, анга керти табынуу саугъалаяла болурла. Дирижёрну сыйдюмлюлюгю, аны артистлиги кёплени кесине тартханды. Сыфатыны, къылыгыны къудуретден берилген ол шартларыны хайырындан, ол энчи илхамын, ёхтемлигин музыкантлагъа да ётдюре билгенди. Аны себепли къараучу сахнада дирижёрну бла оркестрини кёрмегенди, ол бириккен, саулай да бирлешген, ариу, ажайыплы макъамладан толгъан дунягъа тышоп къалганды. Керти хунерни кючю!

Борис Хатуевич эм фахмулу композиторладан бири болганды. Аны лирикалы жырлары, инструментли сочинениялары республиканы сахналарында, андан тышында да эшитилгенлей турады-

ла, музыкалы кючу махкемелеринде да алагъа кёре жаш тёлону юйретедиле. Темиркановха музыка искусствону айныуна салгъан къыйыны кючюн Халкъланы Шухулукларыны ордени берилгенди. Ол РФ-ни сыйлы артистиди, РФ-ни, КЪМР-ни да халкъ артистиди, къалмукъланы музыкаларын айнытуу ишде къыйыны кючюн анга «Къалмукъ Республиканы халкъ артисти» ат аталганды. КЪМР-ни Къырал саугъасыны иесиди. Ол КЪМР-ни Композиторларыны союзуну башчылыкъ этип тургъанды, республиканы Жамауат палатасыны келечиси, маданият эм СМИ-ле жаны бла комиссияда болганды. Аны башчылыгында башха-башха жыллада бир неча шимал-кавказлы музыкалы фестивалыла бийик даражада бардырылгандыла.

Борис Хатуевич сейир адам болганы себепли, аны тегерегине кёпле жыйылыргъа сыйгендиле, шухулукъ, тенглик жюрютгендиле. Сёз кючюн, КЪМР-де Адамны эркинликлерин сакълау жаны бла уполномоченный, искусствону чексиз сыйген, билген инсан Зумакулланы Борис маэстрону татлы шухуна санаганды не заманда да. Ол аны юсюнден былай айтханды: «Бизни филармониябызны, симфония оркестрибизни да ол сакълаганды къыйын жыллада, жаланда

аны кючюн окъуна биз анга чексиз ыразы болгъанлай турабыз. Ол жашаганында, къатыбызда болганында барыбызны да таукеллендирип, рухий кючюнден да бизни толу юлюшлю этип тургъанды».

Кертиди, Борис Хатуевични къатындагыла бир ауздан айтадыла аны гитче-уллукъа да сёз таба биличюсюн, кимни да махтаргъа, хыны сёзден сакъларгъа сыйгенин. Аны юсюнден 2018 жылда дирижёрну эсгеруу ингиринде Виолетта Кокова да айтханды. Ол Борис Хатуевич алары юйюрлерини жашауунда энчи жер алганын, къайсы заманда да эс тапдырыргъа, керти билеклик этерге итиннгенин кертип белгилеген эди ол кюч. Бу сёзлеге киши ишекли боллукъ туююлду. Нек дегенде Темирканов миллет терелени, адетлени бек иги билген, къаты тутхан, тюз оюмлу, жютю акъыллы тамата эди. Аны къылыгыны ол шартларын Халкъла аралы черкес ассоциацияны таматасы Хаути Сохроков, газетибизни алгыннгы баш редактору, РФ-ни, КЪМР-ни да маданиятыны сыйлы къуллукъчусу Атталаны Жамал, КЪМР-ни халкъ поэти Беппайланы Муталип, жамауат къуллукъчусу Пшикан Таов да дайым эсгердиле.

Музыканы учундургъан кючю кёплени жюреклерин кесине ёмюрлеге байлап къойганды. Анга табыннганланы жоллары тынч болмаганды, ала тынгысыз жашау сабанын сюргендиле. Аллайладан эди бизни хурметли Борис Хатуевич Темирканов да, «Струнный квартетте фантазия-экспромтну», «Симфония оркестрге каприччиону», «Виолончель бла фортепианога токкатаны», Къулийланы Къайсынны «Тюз тепсеюне», Зубер Тхагазитовну «Лирическая», «Жду тебя», Инна Кашежеваны «Журавлиный след», «Праздничная песня» назмуларына макъамланы, Зумакулланы Танзиляны «Вся моя надежда на тебя» поэмасына кантатаны автору.

Хаух дуняда эм магъаналы неди деген соруугъа мен жаланда огурулулукъ бла жюрек жылыулукъ деп жууапларыкъ болурма. Аты айтылгъан музыкантны таныгъанланы, биргесине ишлегенлени жюреклери бюгюн да анга аллай жылыулукъдан толгъанлай тургъанларын а биз барыбыз да ишексиз айталлыкъбыз.

ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат.

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Кёзлерин жарытхандыла, кёллерин кётюргендиле

Нальчикге Донецк областны Макеевка шахарындан отуз беш къызычыкъ бла жашчыкъ келгендиле. Алары жыл санлары жетиден онжетиге дериди. Барысы да Долинскде «Радуга» социал реабилитация арада тохтагъандыла Алагъа бизде къонакъларыкъ шахарны администрациясы бла этилген келишимге кёре къуралады. Уруш къазауаты баргъан жерден келген сабийлеге, салулукъларын кючлендиргенден сора да, тюрлю-тюрлю оюнла, республиканы айбат жерлерине жолоучулукъла да къураллыкъдыла.

Алары, биринчи болуп, Къабарты-Малкъарны тишируларыны советини къауумуну таматарлары Аулиат Каскулованы башчылыгында жокълагъандыла. Ала татлы ашарыкъла, илляула, Нальчикни, республиканы айбат жерлерини суратларыны жыйымдыгын да элтгендиле.

– Хош келигиз, багъалы къонакълар, бизни республикада сиз

тынч-ырахат турургъа боллукъсуз. Сизни быллай заманыгъызда къыйынлыкъ сынагъаныгъызгъа бек жарсыйбыз. Бизни Президентибиз Владимир Путин ёсюп келген тёлюлеге иги болурун излейди. Ма бизни республикада да кёп миллетлени келечилери къарындашла, эгечлеча бир бирни ангылап, бир бирге билеклик эте жашайбыз. Ма бюгюн да сизни жокълай оруслаула, къабартылыла, таулула да келгендиле. Барыбызны да атыбыздан сизге монглукъ, саулукъ, тынчлыкъ, мамырлыкъ тежейме, – дегенди Аулиат Фудовна.

КЪМР-ни Парламентинде бир талай жылны депутат болуп тургъан Фатимат Гешева уа къонакълар мында тургъан кюнлери эслеринде къалырча этиллигине ишексиз болганын айтханды. «Алгъаракъда сизден келген ансамбль мында тепсегенди, биз алагъа бек жарыкъ тюбеген эдик. Сизге да къолубуздан кел-

ген игиликлени аярыкъ туююлбюз», – дегенди ол.

Жазыучу, журналист эмда китапла чыгъарыучу Мария Котлярова уа бюгюн бизни республикагъа къонакълар келген сабийле, бу жерлени асыры жаратхандан, талай жылдан бери дагыда къайтыргъа сюериклерине ийнаннганын билдиргенди. «Биз, сизни аппаларыгъыз, ынналарыгъыз да Совет Союз деген бир уллу къыралда жашагъанбыз. Бир бирге къонакълар баргъанбыз. Анда мындан кёплени танышлары, шухулары, ол угъай да, къарындашлары, эгечлери да жашайдыла. Мындан ары да ол ниет бола жашарыгъыбызгъа ийнанам. Келир заман сизни къолугъуздады. Сизсиз аны бютюн ариу, бютюн тынчлыкълары, бютюн жарыкъ этерикле да. Ахшы муратларыгъыз толсунла!», – дегенди ол.

Къонакълар сабийлени биргелерине келген юйретичю Евгения Захарова республиканы оно-

учуларына, тишируу советни къауумуна да жюрек ыразылыгынын айтханды. «Биз тонене келгенбиз, бюгюн а сиз саугъала бла жокълайсыз бизни. Бир такъыйкъагъа да ишегим жокъду бизни барыбызгъа да мында иги да, тап да боллукъуна. Бизни борчубуз – бу сабийлени Макеевадан сау-саламат чыгъарып, бери жетдирирге эди да, алай эталгъаныбызгъа къууанабыз», – дегенди ол.

Евгения Захарова сабийлени элгенгенлери алыкъа кетмегени да айтып, быллай юлгю келтиргенди: самолётну учуп баргъанын кёрюп, жашчыкъла-

дан бири, къатыма чабып келип, кёзчюклерин сыйпай: «Бу а бизге окъла, топла атармы?» – деп соргъанды. Бусагъатда ала хар уллу тауушха да къалтырайдыла. Бир кесекден унутурла, жюреклери хош болур деп ышанам. Бизге айтханларына кёре, мында уста врачла, психологла, башха специалистле да ишлейдиле. Шёндю алары болушлукълары къызычыларыбызгъа бла жашчыкъларыбызгъа бек керекдиле, – деп къошханды ол.

Ахырында къонакълар, къонакълары да бирге суратха тюшгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Чыгъармачылык жолу

1965 жылда Якубну бла Сияраны РСФСР-ни Худфондуну Къабарты-Малкъарда бөлүмюне ишлерге жибердиле. Экиси да бирге нарт эпосха, Къулийланы Къайсынны назмуларына литографияла этгендиле, кеп китаптага суратла жарашдыр-гандыла.

Аккызыланы Якуб битеу да Совет Союзда аты айтылган графикледен бири болганды, Сенежде Совет Союздан эм тыш кыралладан келген суратчылары юйретип турганды.

Якуб кыатышхан эм энчи кёрмючлени санап чыккыган да

«Керекмиди да барыргы?» - деп арсарлы болганды. Мен: «Керекди», - дейме да, жюрюп башлайбыз. Артта экибиз да кеп чыгъармачылык юйледе болганды. «Сенежде» Якубдан жаш суратчыла да, академикле да юйренгенлерине мен шагъатма».

Герман Паштов тенгини чыгъармалары битеу дунягъа жайылганына бек кыуанады, алай Якубну суратларыны асламысы республикада квалса сюерик эди. Аны ата юйю оюлуп квалгынчы, бир ахшы оноу этилип, анда музей ачылырына ийнады. «Якубну литографиясына битеу дуня сукъланырчады. Къайсынны назмуларына кере

Элбрус райондан

Окыуучула бла ачык ушакъ

«Диалог на равных» федерал проектни чегинде Тырныауузну 5-чи номерли гимназиясында абдан классланы окыуучулары бла республиканы курортла эм туризм проблемаларыны эм жетишилери, министр Мурат Шогенцуков тубешгенди.

Министр жыйылыуда чертгенича, регионубузну экономикасын игилендириуде туризм уллу жерни олады, аны ючюн а эм ахшы онгланы табиьгъат кеси кыраганды. Мурат Лиуанович бююнлюкде туризмни эм терк айныган тюрлюлерини, бу жаны бла сейир проектлени, республикадан аланы кыайсылары тамамланганларыны, энтта да алда кваллай иш болганыны юсюнден айтханды.

Мурат Шогенцуков сабийле кваллай усталыкъланы сайларга сюйгенлерин сорганды, Приэльбрусъяны айнытыуда аланы оюмларына тынгылаганды. Ызы бла ала регионун проблемаларыны эм жетишилери, туризмге жангы адамла келирге тийишлисини юсюнден селешгендиле. Тюбешиюну ахырында министр мектепде Къабарты-Малкъарны юсюнден ариу альбомла сауыгалаганды.

Кёрмючде – тарых эсертмеле

«Малкъарны архитектура эсертмелери» деген ат бла Элбрус районну Къулийланы Къайсынны атын жюрютген маданият юйюнде кёрмюч болганды, аны Тарых эм маданият эсертмелени саклау обществоу регионда бөлүмю кыраганды. Экспозицияны районну Отарланы Омарны атын жюрютген краеведение музейи хазырлаганды, анда малкъар халкыны бай тарых эм маданият хазнасыны юсюнден кеп сейир материал жыйышдырылганды.

Дагыда бир кёрмючю – «Маданиятны дунясы – тюненеден – тамблагъа» - музейни келечилери районну маданият ишчилерине атап кырагандыла. Анда культура араланы маданият-жарыкъландыруу ишлерини, «Къабарты-Малкъар Республиканы маданиятыны сыйлы кыулукъчусу» деген атха тийишли болган адамланы – Толгурланы Жаннетни, Джапуланы Ахматны, Будаиланы Русланы, Афашокаланы Любаны юслеринден суратла эм документле кёрпюзюледиле.

Жетишилери – бийик багъа

Сабийлени, жаш адамланы физкультура бла кюреширге юйретиуге Элбрус районда уллу эс бөлүнеди. Ала олимпиада резервли спорт школну тюрлю-тюрлю секцияларына жюрюйдюле, жараула этедиле. Эришуле да асламлы халда бардырыладыла, былтыр ала 3200-ден аслам адам кыатышхандыла. Жержерли гёжефле, атлетле, боксчула, каратечиле кырууларын 76 даражалы турнирде сынагандыла, алада кеп майдал да кытхандыла.

Бийик спорт атла берилгенлени саны да ёсе барады. Алла умутландырган жаш каратечилени кыауумунда Керим Алихаджиев бла Къурманланы Къаншау-Бий бардыла, ала спортну устасына кандидатны мардасын толтургандыла. Былай атха ауур атлетчи Багъатырланы Таулан да тийишли болганды, Къурманланы Эльман а биринчи разрядны алганды. Асламлы разрядла дагыда талай гёжефге берилгендиле. Жетишилми спортчуланы тренерле Маккаланы Махти, Руслан Нахушев, Евгений Могилевец, Владимир Юнусов, Мурад Шаов юйретедиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Эсе тутуу

Таулуну жашауун толу кёргюзтген суратчы

Аккызыланы Алийни жашы Якуб (1942 – 1994 жж.) КъМР-ни сыйлы суратчысыды. Тёбен Чегемде тууганды. Кёчгюнчюлюкден кыайтхандан сора, тууган элинде жети класс бошاپ, Махачкъалада художестволу училищеге киргенди. Ол кезиуде кеси бла бирге окыган лезгинли кыыз Сияра Меджидова бла юйюр кыраганды. Бу кюнледе ол тууганлы 80 жыл толады.

кыйынды: «Суратчы бла заман», «Советле кыралы» деген битеусоюз кёрмючле, «Юг России» зональный кёрмючле, Вашингтонда, Печатный графиканы Сенежде кёрмючю, Москвада, Киевде, Орджоникидзеде, Дондагы Ростовда, Нальчикде, Майкопда, Махачкъалада, Грозныйде, Тбилисиде.

Тенглерини оюмлары

- Якуб бийик даражалы профессионалды. Бизни республиканы суратчыларындан битеусоюз эм халкыла аралы кёрмючлеге ол биринчи чыккыганды. Алада суратчыны чыгъармаларына бийик багъа берилгенди, - дейди искусствовед Неонила Сундукова.

КъМР-ни сыйлы суратчысы, Красноярскде художестволу институтну профессору Герман Паштов таулу суратчыны татлы тенги болганды. Ол былай айтханды: «Белгилисича, дунягъа атлары айтылган суратчылары кёбюсю бир жерде да окымагандыла. Аланы устазы жашау кеси болганды. Якуб да, Махачкъалада художестволу училищени бошагандан сора, кеп белгиле суратчыладан, эм башы уа – жашаудан юйренгенди. Биз чыгъармачылык юйлеге тебирерден алгъа, Якуб:

этилген литографияларына кыарачыгъыз, кваллай сейирликледиле ала! Аланы альбом этип басмаларгъа керекди», - дейди ол.

Жаннетли болсун, КъМР-ни халкы суратчысы Виктор Абаев жыйырма бла эки жыл мындан алгъа интервьюсунда: «Якуб башхаланы кыайтармаганды, аны энчи бети, кесини жолу барды. Энчилиги неведи? Ол кёргенча Чегемни, Кавказны бир адам да кёрмегенди, ол сюйгенча бир адам да сюймегенди. Якуб бизге ич дунясын, жюрегин ачып, кёргюзтгенди. Жаланда элли эки жыл жашагъанлыкыгъа, кеп зат этгенди», - деген эди.

Къайсын бла Якуб

Белгилисича, Аккызыз улу таулада инструктор болуп турганды. Таулада эскизлери артта суратларыны мурдорлары эдиле. Табиьгъатдан кючлю устаз жокъду дуняда. Художник таулада таулулары кваллай жашагъанларын толу кёргюзтгенди.

Чегем аузуну поэти Къайсын бла суратчысы Якуб жуукыла эм тенгле эдиле. Къайсынны поэзиясына кере Якуб этген литография ишледе таулу халкыны кыадары кюзгюдеча кёрюнеди. Акъ кыарда кыара ат ёледи – ол такыйкъланы биз сезебиз.

Бёрюле улуйдула, ана уа бешикни тебиретеди – ёмюрледен бери жашау бла ёлюмню бир бирге кыажуа сюелгенлерини музыкасы. Ана жашларыны сын ташларыны кыатларында сын кыатып жийлайды, ууда жануарны ёлтюрөдиле – бушуу музыка тётюледиле суратладан. Эшикле, терезеле ачылып, аладан желле ура, чапыракъла терекледен юзюле, аланы уа жел сюйгенича бура – юйсюзлюк, жерсизлик, кыоруусузлукъ, кёчгюнчюлюкню азабы, таулу ананы кючю, кыаяланы сакълай билгенлери, адамны жеринден айырылганыны ачыуу...

Якубну кёрмючлеринде жиягъанла бек кеп боладыла: жерибизни ариулугуна асыры кыуангандан да, Ата журтубуздан айырылган кезиубюозно суратлада кёрюп, жюрөк чанчандан да. Алай ол жиямукъландан сора аллай женгиллик келеди!

Юйюрю

Якуб жашау нёгери Сияра бла Махачкъалада художестволу училищеге танышып, юйюр кырагъанларында, насыплы боллукъларына арсарлы тойюл эдиле. Студент жылларында тууган эди жашлары Ахмат да. Алай Нальчикге 1965 жылда кыайтханларында, не юйлери, не мастерскойлары жокъ эди, жаланда 1970 жылда ишлерге

жерлери болады, ол кезиуде кыызлары Имара тууады. Бюгюнлюкде ол республикада фахмулу суратчыладан бирине саналады.

- Хар жайдан солургъа ата юйюме бара эдик. Атам Кыас Меджидов Дагыстанны халкы жазыучусу, аны кеп китапларына да суратла этгенбиз. Якубну мастерскою кыарангы болганы себепли, манга мастерской бергенден сора, ол жарыгыракъ эди да, анга кёчген эдик. Биз бир бирибизге чырмау болмай, кеп чыгъармаланы бирге этгенбиз. Якуб кесини, мен да кесими суратларыбызны эте турганлай, «не затха бюсюремейсе?» десе, мен айтханга: «Кесим да анга бюсюремейме, - деучю эди. Биз хар затха да бирча кыарай, бирча сезе эдик», - дейди Сияра.

Суратчы ишге жетгенде, хар затны унутханды. Башлагъан затын бошагынчы, тынчлыкъ тапмаганды. Тюрсюн тамгъала бла адамны кёлундегин, ич дунясын баямлагъан бек кыйынды, ол а кёргюзталганды.

Илхамны мурдору

Къайдан тапханды илхам? Кёбюсюнде таулада. Кыанында болган кыол усталыгы, кёз жютюлюгю, уллу дуняны жюрегие сыйындыра билгени уа кимденди? Сёзсюз, бизни жаратхандан. Анасы Кесам да кыол уста болганды, кийизле этгенди, чарыкыла, кийим тикгенди. Кёчгюнчюлюкде аны усталыгыны хайырындан битеу юйюрлери сау квалгандыла.

Атасы Алий да сейирлик адам эди. Суратда велосипедни кёрюп, агъачдан ишленгенди кесине аны. Алий Зошкону битеу хапарларын кёлден биле эди, самодеятельный концертлеге кыошулуп, аланы окъуп турганды. Дагыда бир сейирлик шарт: Алий закий назмучу Кязимни юйюнде бир талай жыл жашаганды, аны назмуларын да, Зошкону хапарларынча, кёлден биле эди. Кыысхасы, Якуб чыгъармачылык кыанларында болган эки кыол устадан тууганды.

Малкъар халкыны тарыхын суратха тюрюрген Аккызыз улугъа сау заманында окъуна искусствону дунясын да сыйхурмет этгендиле. Жашаудан эртте кетгени кёллени кюйдюргенди, жаннетли болсун. Музейи да жокъду алыкыла. Ата юйюне ремонт этилсе, ким биледи, музей да болур. Республиканы халкына аны суратлау искусствода чыгъармачылыкыгъа чексиз магъаналыды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

9 АПРЕЛЬ – КЕНИГСБЕРГ ШАХАРНЫ АЛЫУНУ КЮНЮ

Совет солдатланы жигитликлерини, аскер башчыларыбызны усталыкларыны юлгюсю

Тевтон орденни кыяласы

Кенигсбергни алыу операцияны 3-ю Беларусь фронт Балтий фронт бла бирге бардырган дыла.

Бизни аскерчилеге бу шахарча кючленген жерде уруш этерге ары дери тюшмегенди дерчады. Тевтон орден мурдорун 13 ёмюрге салган шахар 20 ёмюрге дери душманладан кюруулануу кыалача ишлетилгенлей, кючлендилгенлей турганды. Ол юч кюруулануу ыздан кюруалганды: 15 кыаладан, таш мекямладан, баррикадаладан. Ала шахарны кюрушуга алып, душманга аны ичине кирирге онг бермегендиле. Кыалала бири биринден узакда болмагандыла – биринчи кюрушудан кирсе да жау аскер, экинчисинден, алагыа от ачылып, андан ары барырга ахырда онг болмазча ишлетилгендиле.

Бу кыалаланы Калининградда болганымда кёргенме. Ала керти да ёмюрге ишлетилгендиле, аланы кюрулушчуларыны усталыклары сейир этдиредиле. Кыалаланы кыабырганлары бир метрден да кенг болурла, хар бирини ичинде уа адам тышына чыкмай жашарча, душмандан сакъланырча битеу онгла болгандыла.

Ма быллай кыйын болумлада бизни аскерчилеге шахарны алырга деген буйрук берилгенди. Кенигсберг кыралны ара шахары болмаганылыкыга, аны алыуга кыатышханлагыа майдал жораланган жангыз шахар болганын айтырга тийишлиди. Ол да этеди шагьатлык бу сермешни кыйынлыгына, Хорламны жуууклашдырыуда магъаналылыгына да. Майдал бла, тарыхчыланы шартларына кёре, 760 минг совет аскерчи бла офицер саугъалангандыла.

Тёрт кюн барган кыанлы кызауатдан сора Ючюнчю рейхни бек кючлю кыаласы Кенигсберг совет аскерчилеге бойсунганды. Ол 77 жыл мындан алгъа 9 апрельде болганды. Запад Пруссияны алгыннгы шахарын гитлерчиледен эркин этиуге таулу халкыны уланлары да кыатышхандыла.

Вермахтны ууатылганы

Бу кыалада бугунган вермахт аскерлени ууатыуга 26 отряд бла 104 кыауум кюруалгандыла. Алагыа мараучуладан, жаяу аскерледен башлап, инженер-сапер, понтон, танк кыауумлагыа, химиялы аскерлеге дери киргендиле.

Кыала ючюн сермеш 6 апрельде эрттенликде 9 сагъатда башланганды. Эки кюн барган атышыудан сора совет аскерле шахарны темир жолун, промышленный мекямланы бла портну кюлгъа этгендиле. Болсада Гитлер шахарны ахыр аскерчиге дери кюрууларгыа деп, кыаты айтады. Гестапону энчи аскерлерине уа, совет аскерлеге жесирге тюшерге хазырланганланы илишанга салырга деп, аллай буйрук окыуна берилгенди.

Болсада 1945 жылда 9 апрельде немисли гарнизон совет аскерлеге бойсунады. Кенигсбергни коменданты генерал Отто Ляш капитуляцияны юсюндөн келишимге кюл салады. Аны билгенде, Гитлер, асыры кютургандан, Ляшны илишанга салырга деген оноу окыуна чыгарганды, деп жазадыла тарыхчыла.

Кызауат барган юч кюнню ичинде 27 минг гитлерчи офицер бла аскерчи жесирге алынадыла, техника бла мюлк кеп санда кюлгъа тюшгендиле. 3-ю Беларусь фронтну башчысы, Совет Союзну маршалы Александр Василевский «Жашаууму иши» деген эсгериуле китабында Отто Ляшны сёзлерин келтиредиле: «...биринчи эки кюнню аскерле кыаланы кюруулагандыла, алай орусула бизден кючлю болгандыла. Ала быллайда хайырланган артиллерияны бла самолётланы болушлуклары бла кыаланы бузуп, аскерчилени кёллерин сындыргандыла. Кыалаладан тышына чыкыганда, кыйры барырга, не этерге билмей кыала эдик – шахарны от алып, ол танымала тюрленгенни ючюн. Кенигсбергча кючлю кыаланы быллай кысха заманы ичинде

ууатырга онг боллукду деп, акылымда да жокъ эди. Биз быллайда 100-минглик аскерни тас этгенбиз...».

Таулу уланла

Кенигсберг ючюн сермешлеге таулу миллетни жигит уланлары да кыатышхандыла. Аланы арасында Огъары Бахсандан **Жаппуланы Адамейни жашы Муссаны** атын сагъынырга тийишлиди. Ол танк училищени бошап, батыр аскерчи Воронеж фронтда сермешгенди, 5-чи гвардиялы танк аскерни 29-чу корпусуну 25-чи танк бригадасыны кыауумунда ууатханды гитлерчилени. Танк взводну командири Курск сермешде, Белгородну, Харьковну эркин этиу кызауатда болганды. Белоруссияны, аны ара шахары Минскни, Литваны гитлерчиледен тазалаугыа, Пиллау тенгиз базаны эм Земланд жарым айрыкамны алыуга кыатышханды, Восток Пруссияда сермешгенди.

Жаппулану Мусса Ата журт урушну орденини 1-чи даражасы, Кызыл Жулдузну ордени, «Кенигсбергни алганы ючюн» майдал эм башха кырал саугъала бла белгиленгенди.

Тёбен Чегемден **Гудулану Солтан** да жетгенди хорлам сермешле бла Восток Пруссияга дери. Ол Харьковну, Сталинградны, Кырымны, Кавказны гитлерчиледен эркин этиу кызауатлада болганды, 81-чи артиллерия полкуну артиллерия разведчиги Кенигсберг ючюн кызауатха кыатышханды. Батыр тасхачы Улуу Ата журт урушда кёргюзтген жигитлиги ючюн Кызыл Жулдузну ордени эм «Кишилиги ючюн» майдал бла экишер кере белгиленгенди, «Кенигсбергни алганы ючюн» майдал бла саугъаланганды.

Уяналаны Ануар училищени бошап, лейтенант чында тёртюнчю гвардиялы механизацияланган корпусха тюшгенди. Пулемет взводну башчысы Ро-

стов областны Звереве станциясыны кыатында биринчи кызауатха киришгенди. Ануар Румынияны, Болгарияны, Югославияны азатлауга кыатышханды. Кенигсбергни кюруулагъан айырмалы гитлерчи аскерле бла сермешге ол ПТР-чыланы ротасыны командири болуп кыатышханды.

Таулу халкыны жигит уланы Ата журт урушну ордени, «Кавказны кюруулагъаны», «Кенигсбергни алганы ючюн» майдалла, Болгарияны Ата журт урушну ордени бла саугъаланганды.

Кыаштатаудан **Кюулбайланы Баттал** фронтха эки уланын ашырганды. **Желебий** хаудесант аскерледе кюллык этгенди. Ауур жаралы болуп, 1943 жылда тууган журтуна кыайтханды. **Кыыралбийни** жигитлигине уа аны Ленинград фронтну командирлери 11 бюсюреу грамота бергенлери да шагъатлык этеди. Таулу аскерчини кёкюрегинде Ата журт урушну орденини 2-чи даражасы, «Ленинградны кюруулагъаны ючюн», «Варшаваны азатлагъаны ючюн», «Кенигсбергни алганы ючюн» майдалла жылтырагандыла.

Артиллерист **Ахшакланы Биязулка** Улуу Ата журт урушну эм кыанлы сермешине – Сталинградны кюруулагъа кыатышханды, Кызыл Жулдузну ордени, «Сталинградны кюруулагъаны ючюн», «Кенигсбергни алганы ючюн», «Кишилиги ючюн» майдалла бла саугъаланганды.

Жаяу аскер взводну командири лейтенант **Елмезланы Мухтар**, танкчы **Мамукланы Тембот**, дивизияны командири адъютанты **Кючюкланы Магомед**, артиллерист-разведчик **Геляхланы Исхакъ**, танк батальонну командири **Залийханланы Магомед** да жюрютгендиле кёкюрелеринде «Кенигсбергни алганы ючюн» майдалны.

Басмагыа
ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлаганды.

МЕДИЦИНА

«Насыплыла кёбюрёк болурларын сюебиз»

Магъаналы кюннге, Саулукъну битеудуния кюнюне (7 апрель), аталган материалыбызны биз онлайн халда Москвада «Север +» медицина араны баш врачы, хирург, стоматолог – ортопед Сотталаны Зейтунну жашы Азрет бла хазырлаганбыз.

– Москвада мындан барган адамга кыйынмыды ишлеген?

– Ачыкъ айтайым: мен Москвада он жыл жашайма, алыкыа мен Кавказдан болганын ючюн жюрёк кыйнарча бир сёз эшитмегенме. Тиш доктор уста эсе, кимге сейирди аны миллети?! Манга алгъа биреу келсе, аны ызандан битеу юйюрю жюрюп башлайды. Стоматологияда иги ишлей билмегеннге кыйын туююлду, бусагъатда конкуренция бек улуду, манга ышанмасала, кыатыбызда клиникага барлыкдыла.

– Сиз Нальчикде университетни медицина факультетин

бошагъансыз да?

– Хау, медицина факультетден сора Республикалы стоматология арада интернатурада, Ставропольда ординатурада окыуганма. Ординатурадан сора бир жыл да болмаганды мен бир курслада окыумаган. Бусагъатда имплантла бла кюрешеме, ала бла байламлы битеу жангы затланы тинтеме. Стоматология, жылдан-жылга тюрленип, айнып барады, окыумасанг, бек терк артха кыаллыкыса.

– Тишле аурусала, асламыбыз аланы багъаргыа ашыкмайбыз. Аны бла байламлы бизге айтырыгынг?

– Ол бек осалды. Ауругъан

тишле аш орунну, чегилени ишлерин бузадыла. Дагыда не десек да, тишле адамны сифатын кырагъан магъаналы затдыла, аласыз адамга ариуду деп, бир инсан да айталлык болмаз. Тишлени сабийликден башлап сакъларгыа керекди, эрттенликде ашдан сора, ингерде жукъуну аллында тазалау, жарым жылга бир кере стоматологга барыу жашау марда болургыа керекдиле.

– Хар адамны кесини чач кыркыучусу, терапевти болганча, тиш доктору да болургыа керек болур?

– Керекди, алай аны тапхан алай тынч туююлду. Хар устаны кесини клиентлери боладыла.

– Сизни уа бармыды тиш докторугыз?

– Болмай а! Мени да ауруучудула тишлерим!

– Москвада тансыкъ боламысыз ата юйюгюзге?

– Кенжеде ёсгенме. Атам бла анам – устазла, мен да, эгечим Зулейха да – врачла... Зулейха да Москвадады, Н. Филатов атлы сабий клиника больницада бийик категориялы уролог- андролог болуп ишлейди, медицина илмуланы кандидатыды.

Эгечим да юйюрюлду, мен да юй бийчем бла эки сабий ёсдюребиз. Алай тууган, ёсген жериме, юйюме, атама – анама тансыкъ болганлай турама, жайда келебиз, солуйбуз, тансыгыбызны алабыз, алай ол да азды. Не этериксе, жашау жорукъла алайдыла, окымай, ишлемей, айнымай да кылай тургун?

– Бир-бир докторла кеслерини жууукларыны бакъмайдыла, таныгъан-ышанган специалистлерине жибередиле. Сиз

а кыараймысыз жуууклагыа-тенгелеге?

– Мен а кыарайма! Жууукларыбыз да, танышларыбыз да, аланы танышлары да келдиле, кюлумдан келгенни аямайма. Кимге болушалсам да, кыуанама. Хар акъ халат кийген адамны жашаууна магъанасы саусулагыа болушууду. Саулукълу адамла насыплыдыла, биз насыплыланы санларын кёбейтебиз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Эски сурат

Таныгъан бар эсе...

Сурат заманны кюзгюсю, хапарчысы да дейдиле. Анга къарай, биз алгын жыллада жашагъан адамларыбызны бет сыфатларын, кийимлерин керебиз, кимле болгъанларын да билирге сюебиз.

Эски суратланы алсакъ, аланы араларында белгисизле чыгъадыла. Бу да аладан бириди. Кийингенлерине кере, сурат урушну ал жылларында алыннганды. Кимле болгъанлары белгисиздиле. Газет окъуучуларыбызны араларында аланы танылгъанла да болурла, ким биледи. Сурат а Жазаланы Хасанны архивинденди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

БУЗУКЪЛУКЪ

Сабийлени ууландыргъаны ючюн терсленеди

Следовательле сабий садха жюриген жашчыкыла бла кызчыкыла ашдан уулангъанлары бла байламлы ачылгъан уголовный ишни тинтип бошагъандыла.

РФ-ни следствие комитетини КъМР-де следствие управлениясыны къуллукчулары Нальчик сахарны 34-чю прогимназиясыны мюлк жаны бла бѐлюмюню таматасына ачылгъан терслеу материалланы тинтгендиле. Ол адамны жашаууна, саулугъуна къоркъуу салмаууно жоруклары бузгъаны ючюн терсленеди (РФ-ни УК-сыны 238-чи статьясыны 2-чи кесегини «б» пункту).

Былыр 20 мартда, социал сетьледе басмаланган билдириуленни тинтген кезиуде, следствие управленияны къуллукчулары Нальчикни 34-чю прогимназиясына жюриген сабийлени ата-аналарыны

балалары сабий садха къуру да ууланып тургъанларыны эмда школгъа дери билим берген учрежденигъа чириген, осал аш-суу келтирилгенини юслеринден тарыгъуларын кѐргендиле. Аны бла байламлы тинтиуле башлангандыла. Терсленген адам, 2020 жылда сентябрь-декабрь айлада учреждение ишлемей тургъаны ючюн складда асыралгъан аш-суу жараусуз халгъа келгенин, анга къурт киргенин билип, санитар излемлеге эм кесини ишчи борчларына бузукълукъ этгенди. Ол башхасы жокъду деген сылтауу бла сабийлеге бузулгъан продуктадан аш хазырлатханды.

2021 жылда январь-март айлада этни биширген кезиуде аш хазырлагъанла аман ийис чыкыгъанына, аны татыууна да тарыкыгъандыла. Болсада, тюрсюню ишеклик туудургъа-

нынада къарамай, кырал маркалары эмда ашха хайырланыргъа жарагъан болжалны юсюнден билдириу болмагъанларына да эс бурмай, терсленген адам поставщикледен этни сатып алгъанды эм аны ашханагъа берип тургъанды.

Бу кезиуде сабий садха жюриген 30 жашчыкъ бла кызчыкъ ууланып, алагъа саулукъ сакълау учреждениялада медицина болушлукъ этилгенди. Складда асыралгъан сютле эм андан жарашдырылгъан затлада уулу затла табылгъандыла, этни лабораторияда тинтген кезиуде, аны излемлеге келишмегени, анда микробиология затла артык болгъанлары тохташдырылгъанды.

Уголовный иш сюдню къараууна берилгенди.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

ПРОКУРАТУРА

Жангы мардала тохташдыргъандыла

Къоркъуулугъа саналгъан къалгъан-къулгъанлары жарашдырыуда багъала эмда тарифле тохташдырылгъандыла. Ол РФ-ни Правительствосуну быйыл 18 февральда чыгарылгъан 211-чи номерли бегимине тийишлиликде этилгенди, деп билдиргенди КъМР-ни прокуроруну тамата болушлукъчусу Сотталаны Жанна.

Алай бла энди бу иште тарифлени къурауну мурдору, аланы мардасын белгилеу амаллары да тохташдырылгъандыла. Къалгъан-къулгъанлары жарашдырыу жумушну багъасы келишимледе болгъаныча алай тѐленирге керекди. Ол ишни этерик операторну къоранчлары ол федерал организаци-

ягъа бла кѐргюзтген ълчемлеге кѐре тергеледиле. Кеслери да арта тюрленирге боллукъдула.

Тарифлени мардасын федерал организацигъа кырал тохташдырады. Кесин да биринчи декабрьден кеч къалмай.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

ПРАВО

Борчну зор бла къайтарыргъа кюрешгенле жууапха тартыллыкъдыла

Инсан кредит организациядан алгъан ахчаны тѐлеялмай жыйылгъан борчну арта законсуз амалла бла сыйыргъа, кюрешгенле, къайтармасанг, зорлукъ сынатырыкыбыз, деп къоркъутханла, аны мюлкюне заран салгъанла жууапха тартыллыкъдыла. Аланы эркинликлери 10 жылгъа дери сыйырылгъа боллукъду. Ол жаны бла законну проекти Къырал Думаны къараууна берилгенди.

Алай бла РФ-ни Уголовно-процессуал кодексини 150-чи статьясына тюзетиуле хазырлангандыла. Алагъа тийишлиликде, борчларын заманында къайтаралмагъанлагъа зорлукъ сынатып, аланы мюлклерине, ырысхыларына заран салып, ахчаны къайтарыуу бла законсуз кюрешгенле (коллектор фирмала) энди уголовный жууапха тартыллыкъдыла.

Законопроектни авторларындан бири Къоркъуусулукъ эм коррупциягъа къажуу комитетни башчысы Василий Пискарев бу башламчылыкъны ан-

гылата: «...Быллай бузукъчу ишле ючюн уголовный жууапчылыкъ кийирилгени инсанланы сейирлерин сакъларгъа болушурукъду. Ол санда борчун тѐлеялмагъанлы жууукъларын, къоншукъларын, биргесине ишлегенлени тынчыкъларын жалчытырыкыды. Белгиледи, борчну зор бла алыргъа кюрешгенле аланы тынчыкъларын да бузадыла. Ала ахча къоллу болур ючюн жукъдан да арта турмайдыла, адамланы саулукъларына, жашауларына къоркъуу саладыла, мюлклерин бузадыла», – дегенди.

Бююнюлюкде уа коллекторланы зорлукъларын сынагъанланы саны ъсюп барады. Сѐз ючюн, РФ-ни Суд приставларыны федерал службасыны КъМР-де бѐлюмюню башчысы Бауаланы Ахмат мартда журналистле бла тѐбешген кезиуде былтыр ведомствогъа коллектор организацияланы законсуз ишлерине 18 тарыгъыу берилгенин айтхан эди.

– Ала иги да кѐбейгендиле. Болсада биз инсан-

ларыбызны сакъларгъа хазырбыз. Коллекторланы артыкчылыкъ этгенлерине тѐбегенле уа тюзюней службагъа тарыгъыргъа боллукъдула. Коммерциялы банклагъа РФ-ни Административ кодексини 14.57-чи статьясыны 1-чи кесегине кѐре аллай бузукълукъланы юсюнден бегимле чыгарылгъандыла. Алай бла кредит организациялагъа тазир салыннганды – 50-шер минг сом, – деп билдирген эди ол.

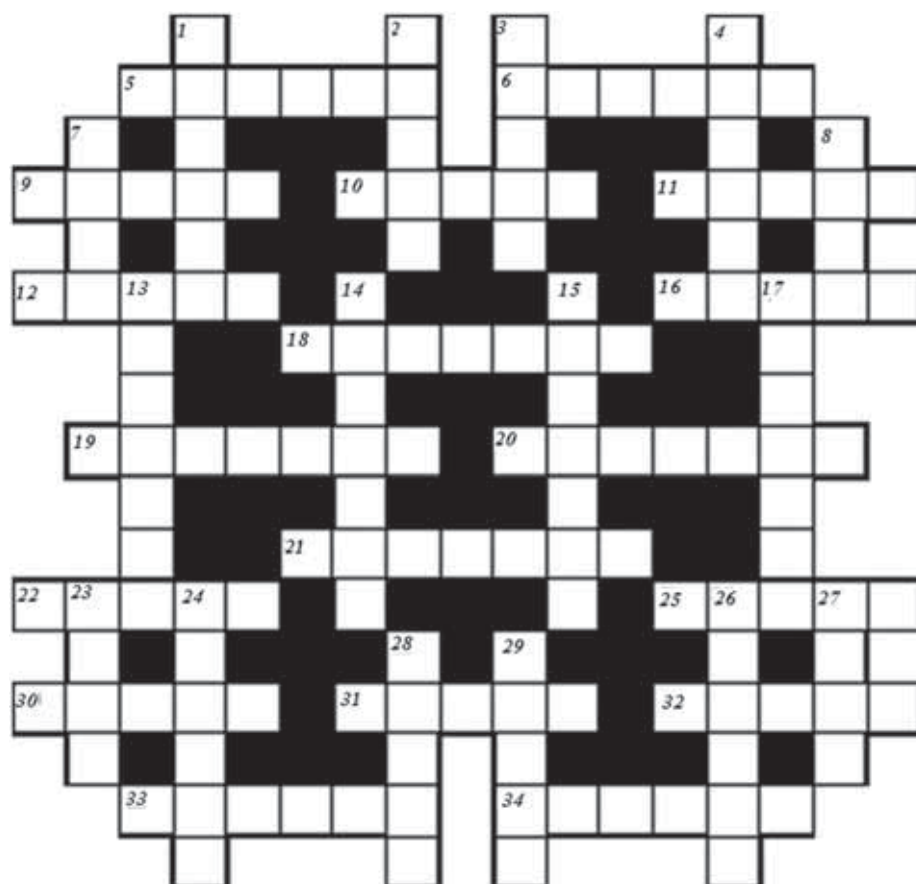
Битеу кыралда уа борчу болгъанлы жашаууна, саулугъуна заран салыргъа, къоркъутургъа кюрешген кезиуде эки жыл мындан алгъа 2 минг болгъан ъселе, былтыр а 3 мингге жетгендиле. Законопроектде уа быллай ишлени жамауатха къоркъуу салгъан бузукълукълагъа тенг этерге кереклиси белгиленеди. Ол къабыл кѐрюлсе, борчну зор бла сыйырыргъа кюрешгенни эркинлиги 5 жылгъа, аны къауум адам этгенде уа 10 жылгъа дери сыйырылыргъа боллукъду.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

СѐЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Адам ат да, сыйлы таш да. **6.** Отун жаргъанда тюшген агъач кесекчикле. **9.** Акъгъан суу. **10.** Сахна искусствону тюрлюсю. **11.** Татлы гыржын. **12.** Адам тынчайыр жер. **16.** Омакълау. **18.** Сайлыкъ. **19.** Жууукълукъ. **20.** Андан ким да оноу излейди. **21.** Тау элледен биринде жашагъан адам. **22.** Кавказ миллет. **25.** Жети зат къошулуп этилген хантус. **30.** Таурухда Тахирни сюйгени. **31.** Къарачайда курорт жер. **32.** Ким да ариу кѐрген адам. **33.** Кѐзю тоймагъан. **34.** Бичакъ билеучю таш.

ѐРЕСИНЕ: 1. Не ауруудан да жарагъан дарман. **2.** Керегинден кѐбюрек ълчем. **3.** Тауукъ бала. **4.** Къулбайланы Людмила Наманганда ала бишедиле дейди жырында. **7.** Уллу жел. **8.** Кыш улоу. **13.** Жашырын затла. **14.** Гитче жаныуарчыкъ. **15.** Атлагъа къарагъан. **17.** Эрттегили аскерчи. **23.** Адамны къол бошалгъан жери. **24.** Уллу къанатлы. **26.** Ол алдайды адамны дейдиле. **27.** Бир-бир кыраллада жюриген ахча. **28.** Аллахны сыйлы айы неда фарызларындан бири. **29.** Ат сюрюу.

ГАЗЕТНИ 36-ЧЫ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННАН СѐЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Сандыракъ. **6.** Журнал. **7.** Атаман. **9.** Илешиу. **11.** Базук. **12.** Къанатла. **21.** Къабышыу. **22.** Гургун. **23.** Ахырлыкъ. **24.** Къылкыяр. **26.** Къонушчукъ. **30.** Орман. **31.** Даур. **32.** Алжаулукъ. **33.** Алаша. **34.** Алдау. **35.** Уюкълукъ.

ѐресине: 2. Адабият. **3.** Антаула. **4.** Жулдуз. **5.** Жастыкъ. **8.** Жаланбыдыр. **10.** Танышдырыу. **14.** Алауган. **15.** Мамурач. **16.** Акъсакъ. **17.** Алтын. **18.** Сапын. **19.** Уурт. **25.** Къасмакъ. **27.** Ойлашыу. **28.** Узунлукъ. **29.** Науруз.

ОНОУ

Жерлешибиз – «Локомотивни» баш тренери

Заур Хапов Москваны «Локомотив» футбол клубуну баш тренери болганды. Аны юсюнден Россейни темир жолчуларыны клубларыны официальный сайты билдиреди.

2016 жылдан бери З. Хапов «Локомотивни» вратарларыны юретиучюлери болуп турганды эм футбол клубха жаш тёлую келиюне уллу себеплик этгенди. Клубну алгыннгы баш тренери,

немисли специалист Марвин Комппер ара шахарда кылады, команданы оюнлагыа хазырларыкды.

«Манга аллай жууаплы жумушну буюрганлары ючюн, клубну оючуларына ыразылыгымы билдиреме. «Локомотивде» ойнаган футболчулары барысын да иги танийма, ала бла ишлерге хазырма. Дагыда алгын баш тренер болуп турган Марвин Комппер бла да иги келишебиз, бирлешип, коман-

даны оюнлагыа кыруарыкды. Бек башы – кыраучулагыа ариу эм качеству оюнла кёргозткюю. Кёрюмдюле уа клубну оючуларын ыразы этерге керекдиле», - дегенди З. Хапов.

Бизни корр.

СПОРТ

Адыгеядан – тогъуз майдал

Республиканы кёре, бу кюнледе Спорт министрствосундан билдиргенлерине

комплексде Олимпиаданы чемпиону Арсен Галстяны саугъасы ючюн регионла аралы турнир этгенди. Ол 2006-2008 жыллада тууган жаш спортчулары араларында кыралганды. Ары РФ-ни он субъектинден тогъуз ауурлукъ категорияда 200-ден аслам спортчу кытышханды.

Турнирни эсепле-

рине кёре, Кыбарты-Малкър Республиканы дзюдочулары тогъуз майдал алгандыла.

Биринчи жерге Адам Озов (55 кг), Атмир Соблиров (66 кг) эм Астемир Текужев (73 кг) чыкыгандыла. «Кюмюшге» Эльдар Шикляшев (60 кг), Тамерлан Кушхов (66 кг), Артур Шегушев (73 кг) тийишли

болгандыла.

Ючюнчю жерни уа Байрамкюуланы Алим (46 кг), Амир Пшибиев (50 кг) эм Атхан Бичоев (55 кг) алгандыла.

Финалчылагыа кубокла, майдалла, грамотала эм багъалы саугъала берилгендиле.

ДОДУЛАНЫ
Мадина.

ЖАРАУЛА

Терен суулада ачыгъанлагыа болушурча

Россейни МЧС-ини «Центроспас» отрядыны водолазлары 10 кюнню ичинде Кыбарты-Малкърда Тёбен чирик кёлде юрениулерин бардырадыла, деп билдиредиле ведомствону регионда бёлуюню пресс-службасындан.

Ала бла бирге сууда ачыгъаннга болушуу, батханны табыу бла байламлы усталыкларыны министрствону Элбрус бийик тау излеу-кытхарыу службасыны келечилери да ёсдюредиле. Дагыда «Лидер» араны ишчилери суу тубюне «РБ-Мираж» телеаппаратны болушлугыу бла тюшерикдиле. Жараулары кезиуонде ала 250 метр

теренликге дери барлыкдыла. Бу аппарат бла излеу операциялары

500 метр теренликде толтурургыа онг барды.

Юрениуленни башчысы, халкыла аралы класслы кытхарыучу Михаил Колчков билдиргенича, ала 60 метрге солую алыну ачык амалы бла (водолаз солую аппаратдан алады, арта уа суугыа солуйду), андан тереннге уа – солую алыну «Бриз» деген аппаратны хайырлана кирликдиле. Юрениуленни борчу кытхарыучулары орталык эм бек терен суулада тюрю-тюрю снаряжениялары болушлуклары бла ишлеуде сынамыларын ёсдюрюю.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ГЭС-ле

Ток азаймазына ышандырадыла

«РусГидро» ачык акционер обществону КъМР-де бёлуюнде ГЭС-лени быйыл черекледе суула кётюрюлген кезиуде ишлеуге хазырланыу комиссия кыралганды. Аны санына кирген бу компанияны эм Ростехнадзоруна специалистлери республикада битеу ГЭС-лени типти, аланы чыдамлылыкларына бла ышангылыкларына кыраарыкдыла.

Станциялада урунганлары да бу кезиуде ишни бардыруу жоруклары бла шагърейлендиле. Комиссияны башчысы, бёлуюню баш инженер Мисирланы Мурадин билдиргеннге кёре, ГЭС-лени хар биринде дежурный бригадала кыраллыкдыла.

Черекледе суу майны ал кезиуонде кётюрюлюп башланыучуду. Компания МЧС-ни

КъМР-де Управлениясы эм Гидрометеорология ара бла бу кезиуде болгъан тюрлениуленни юслеринден бир бирге билдиргенге келишим этгенди. Не тюрю кюркюу болса да, аны юсюнден жер-жерли власть органлагыа, тийишли организациялагыа эм адамлагыа билдирилликди. Черек эм Бахсан районлары администрациялары бла аны ке-

териую мадарларын бирге тамам этерге оноулашхандыла.

Шёндю транспортлары, техникалары эм битеу керекли оборудованиялары болгъан кытхарыучу кыаумла кыралып башлагандыла. Компанияда ГЭС-ле бу кезиуде тынгылы хазыр боллукларына эм электрокюч чыгъарыу азаймазлыгына ышандыла.

Башламчылык

Агъачланы сакълау мадарлары

Бизни республика «Агъачланы сакълайык» деген Битеуроссей акциягыа кышулганды, деп билдиргендиле КъМР-ни Табийгъат байлыкыла эмда экология министрствосундан. Ол «Экология» миллет проектне чеклеринде бардырылады.

Бу ишни кезиуонде, ол а сау жылны барлыкды, агъач мюлкленни тийрелеринде (114 гектарда) битеу да 207 минг терекчик орнатыллыкды. Ол санда кызыл эмен, кюрюч, юрге, чынар эм акация. Аны бла чекленип кыламай, 1650 гектар агъачлада агротехника жумушла да тамамларыкдыла.

Министерствода айтханларыча, агъачланы сакълаугыа, кыралыгыны быллай байлыкларыны кёбейтиуге «Экология» миллет проектде уллу магъана бериледи. Аны хайырындан кырылгъан эмда кюйген агъачланы жангыдан кырааргыа, от салгъан хатаны да азайтыргыа умулдула. Бизни республика бу акциягыа жыл сайын кытышады. Ол бардырылып башланганлы бери саулай кыралда 80 миллион терек орнатылганды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлаганды.

Тёлеуле

Низам игиленеди

«Россети Шимал Кавказ» компаниядан билдиргенлерине кёре, бизни республикада хайырланыучула быйыл февральда электрокюч ючюн 456 миллион сом төлегендиле. Бытырны ол кезиуу бла тенгледиргенде, бу кёрюмдю 50 миллион сомгъа кёбейгенди.

Энергетикле белгилегенлериче, жер-жерли эмда республикалы бюджет предприятияла берликлерин арта салмайдыла, алгын жылылып турган борчлары да жабадыла. Промышленность эм башха предприятияны, инсанлары юслеринден да алай айтыргыа тийишлиди.

«Проблема уа жашау журт-коммунал мюлк

сферадан чыгъады. Озгъан айны биринчисине тийишли предприятияны борчлары юч миллиард сомгъа жетер-жетмез болганды. Аны аслам кесегин – 2,8 миллиардны – суу эмда жылыу бла жалчыхан организацияла берирге керекдиле. Биз неда этип, ЖКХ-да бу жаны бла низамны игилендиргенге, борчлары да толусунлай жыяргыа таукелбиз», – дегенди «Каббалкэнергону» келечиси Элина Шустова.

Энергетикле кыайтарып эсгертедиле: хайырланылгъан электрокючю багъасын толусунлай берирге керекди.

ОМАРЛАНЫ Мурат
хазырлаганды.

Учредитель: Кыбарты-Малкър Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиликлерин кыоруула жаны бла Кыбарты-Малкър регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагыа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда кыол салынады.
20.00 сагъатда кыол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Курданланы Сулейман - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Гельяланы Валентина (1, 2, 3-чю бетле), Ахматланы Лиоза (4, 11-чи бетле), Зезаланы Лида (9, 10, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1649 экз. Заказ № 694
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспекте, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru